

SOSYAL HAREKETLER SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA TERÖR HAREKETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yusuf FIRAT¹

ÖZET

Sosyal hareketler sosyolojisi şiddet eylemlerinde bulunan hareketlerin yani terör hareketlerinin incelenmesinden kaçınmaktadır. Fakat terör hareketlerinin sosyal hareketler içerisinde incelenmesi şiddet içerikli eylemlerin analizine önemli katkılar sunacaktır. Çünkü terör hareketleri de sosyal hareketlere benzer yapılanma ve dayanışma içerisine girmektedirler. Siyasal ve toplumsal taleplerini terörizm aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca terör hareketleri sosyal hareketler gibi yaşanan değişimlerden etkilenmekte ve dönüşmektedirler.

Sosyal hareketler sosyolojisi de küre üzerinde yaşanan gelişmelerden etkilenmekte ve yapısal dönüşümler yaşamaktadır. Bu bağlamda ilk dönem görülen sosyal hareketlerin 'devrimci' niteliği yeni sosyal hareketler paradigması ile etkisini kaybetmiştir. Kimlik yöneliminin ortaya çıkması dinsel ve etnik hareketlerin gelişimine zemin hazırlamıştır. Terör hareketleri de bu dönüşümden etkilenerek kimlik unsurunun öne çıktığı yapılara dönüşmüştür. Bu değişimle beraber terör hareketinin amacı, eylem biçimi ve katılımcı profili farklılaşmıştır. Yeni sosyal hareketler paradigması ile etnik terör, dinsel terör ve iletişim imkanlarının gelişmesiyle siber terör olgusu tartışılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada yeni sosyal hareketlerin özellikleri çerçevesinde terör hareketinde yaşanan değişim ve dönüşümler ele alınmakta ve yeni terör hareketlerinin kimlik yönelimi bağlamında gerçekliği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hareketler, Terör, Yeni Sosyal Hareketler, Kimlik, Terör Hareketi

EVALUATION OF TERRORIST MOVEMENTS IN THE CONTEXT OF SOCIAL MOVEMENTS SOCIOLOGY

Abstract

Sociology of social movements avoids the study of acts of violence, namely acts of terror. But the analysis of terrorist act within social movements will contribute to the analysis of violent acts. Because terrorist movements are in solidarity and structuring similar to social movements. They are trying to realize their political and social demand through terrorism. In addition, terrorist movements are affected by changes like social movements.

Sociology of social movements is also affected by the developments on the sphere and experiences structural transformations. In this context, the 'revolutionary' character of the first social movements, which were seen, has lost its influence with the new social movements paradigm. The emergence of identity orientation has paved the way for the development of religious and ethnic movements. Terrorist movements have also been influenced by this

¹Sosyolog, yusuffirat@yahoo.com

transformation and transformed into structures where the identity element stands out. With this change, the aim of the terrorist movement, the form of action and the profile of the participants have changed. With then ewparadigm of social movements, ethnic terrorism, religious terrorism and the development of communication opportunities, cyber terrorism has begun to be discussed. In this study, the changes and transformations in the terror movement with in the frame work of the characteristics of the new social movements are discussed and the reality of the new terro rmovements in the context of identity orientation is discussed.

Keywords: Social Movements, Terror, New Social Movements, İdentity, Terror Movement.

Giriş

Sosyal hareketler olgusu, modern gelişmelerinin ürünüdür. Modernlik süreciyle birlikte sanayileşme ve kentleşmenin meydana getirdiği çatışmanın sonucudur. Fakat toplumsal yaşamda çeşitli alanlarda direniş sergileme ve protesto hareketleri eski dönemlerden beri varlık göstermektedir. Yönetici kesim ile yönetilenler arasında yaşanan çatışma insanlık tarihinde etkili olmuş ve insanların hayatlarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Eylemler, isyanlar, devrimler gibi farklı direniş örüntüleri, farklı zaman ve mekânlarda değişik durum ve biçimler olarak tarihte hep var olmuşlardır. (Çetinkaya, 2015:25) Modern dönemin başlangıcında sosyal hareketler işçi sınıfının eylemleri ile tartışılmaya başlanmış ve ‘anormal’ bir perspektifle değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bakış açısını belirleyen siyasi, ekonomik ve sosyal koşullar küresel dönüşümle beraber değişmiş ve bunun neticesi olarak da bakış açısı da normalleşmiştir.

Sosyal ve siyasi taleplerini kabul ettirmek için korku, yıldırma hedefiyle şiddet kullanımı terör olarak tanımlanmaktadır. Terör kavramı da sosyal hareketler gibi modern dönem içerisinde kullanılmış ve yaşanan hızlı değişimler neticesinde farklı amaç ve yapıya evrilmiştir. Modernliğin ilk döneminden günümüze, uluslararası alanda gittikçe etkisini hissettirmiş ve toplumları daha fazla tehdit eder hale gelmiştir. Terör faaliyetleri ulusal düzeyden, uluslararası düzeye doğru cereyan etmiş ve sorunun diğer devletlerle paylaşılmasını zorunlu kılmıştır. (Cirhinlioğlu, 2004:90) Terör hareketi, ulusal bir meseleden ziyade uluslararası bir sorun haline gelmiştir.

Soğuk savaş döneminin sona ermesi ve küreselleşme olgusunun çeşitli veçhelerdeki etkileri sosyal hareketlerin yapısal dönüşüm geçirmesine neden olmuştur. Sosyal hareketler, 1970’li yıllara kadar ekonomik temelli, özellikle işçi hareketlerinin etkin olduğu hareketler şeklinde bir görüntü arz ederken, bu yıldan sonra ekonomik temel yerini kültürel temele bırakmıştır. Terör hareketi bu zamana kadar sosyalist hareketlerin devrimci şiddet geleneğini içerisinde şekillenmiştir. Fakat özellikle yeni sosyal hareketler paradigması çerçevesinde kimliğe dayalı

güvenlik tehditleri ön plana çıkmıştır. Terör hareketinin yeni sosyal hareketler paradigması bağlamında dönüşümü terörün hedef, amaç, yapı, eylem türü ve eylemci profilini de değiştirmiştir.

Terör hareketinin yeni sosyal hareketler içerisinde dönüşümü incelenen bu çalışmada sosyal hareketin kavramsal ve kuramsal çerçevesi, yeni sosyal hareketin yenilik bağlamı, terörün tanımı ve kısa tarihi ve yeni sosyal hareketler çerçevesinde terör hareketinin yeni yüzü tartışılmaktadır.

Sosyal Hareketin Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi

Sosyal hareket kavramı, ilk defa 18.yy'ın başlarında Fransa'da Saint Simon tarafından kullanılmıştır. Simon bu kavramı Fransa'da ve daha sonra başka yerlerde ortaya çıkan toplumsal protesto hareketlerinin itelemek için, statükoya karşı çıkan yeni politik güçlerin bir özelliği olarak kullanmıştır. Sosyal hareketin ne olduğuna dair bir tanım yapılacak olursa; sosyal hareket, önemli sayıdaki insanın, toplumun başlıca özelliklerinden birini veya birkaçını değiştirmek ya da değiştirilmesine karşı direniş sergilemek için örgütlü çaba harcamasıdır(Marshall,2005:746).Diğer bir tanımda ise sosyal hareket, toplumda yeni bir hayat tarzını, yeni bir dünya görüşünü oluşturmak için eylemde bulunan bir davranış tarzı olarak tanımlanmaktadır (Türkdoğan, 2015:15).Bu değişim düşüncesinin altında toplumda belirli kurumların, uygulamaların, normatif yapının, ilişki ağlarının ihtiyaçları karşılayamaması, eşitsizlik ve adaletsizlik rahatsızlığı yatmaktadır. Bu bağlamda sosyal hareketler karşılanması istenen ihtiyaçların ve toplumsal hoşnutsuzluğun dışavurumudur (Şentürk, 2006:33).

Touraine ise, sosyal hareketi toplumsal duruma tepki olarak görmez. Çünkü toplumsal durum, kültürel modeller ve tarihsellik üzerinde kontrol için savaşıyan sosyal hareketler arasındaki çatışmanın sonucudur. Bu çatışma siyasal sistemin kırılmasına veya kültürel reformlara yol açabilir. Bir sosyal hareket, kendisi aracılığıyla kültürel yönelimlerin, tarihsellik alanının bir toplumsal örgütlenme biçimine dönüştürüldüğü çatışma davranışıdır (Touraine, 2016:45).

20.yy'ın büyük bir bölümünde sosyal hareketler sosyologlar tarafından oldukça sıra dışı ve hatta irrasyonel olarak görüldü. Sosyal hareketler kalabalıklar, ayaklanma ve devrimler tarzında kolektif bir davranış tarzı olarak algılandı. Hâkim sosyoloji anlayışı açısından bunlar marjinal eylemlerdi (Giddens ve Sutton, 2014:402).Süreç içerisinde yaşanan gelişmeler ve aktör merkezli sosyoloji anlayışının güçlenmesiyle sosyal hareketin rasyonel çerçevede anlaşılması için çalışmalar yapıldı ve sosyal harekete bakış açısında normalleşme yaşandı.

Sosyal hareketler sosyolojisi içerisinde toplumsal hareketler ile kolektif davranış arasındaki ilişki tartışılmaktadır. Toplumsal hareketler kolektif davranış sergilemekle birlikte ondan farklıdır. Bu çerçevede toplumsal hareket kolektif davranıştan ayrı değerlendirilmelidir. Toplumsal hareketler bir amaca hizmet ederler ve örgütlü yapılardır. Kolektif davranış ise gelişimi güzel ve kaotiktir. Kolektif davranış örneklerini ayaklanmalar, panikler, söylentiler oluşturur. Toplumsal hareketlerin kendilerine özgü hedefleri vardır ve belli bir ölçüde süreklidirler (Marshall, 2005:746).

İlk dönem sosyal hareket teorileri, sosyal hareketleri kolektif davranış ekseninde ele almaktadır. Gustave Le Bon ile başlayan yaklaşımlar insanların kalabalık ve sürü psikolojisi ile davrandıklarını ve bu davranışların irrasyonel ve biraz da anormal olduğunu vurgulamaktadır. Klasik teoriler içindeki bir diğer grup mahrumiyet ve kızgınlıkların insanları kolektif davranışa ve toplumsal harekete katılmaya yönelttiği ve insanların kendi mahrumiyetlerini gidermek için farklı toplumsal hareket faaliyetlerine katıldıklarını savunmuştur. Burada mahrumiyetin maddi ve manevi olabileceği, kişiden kişiye veya gruptan gruba değişebileceği için ‘göreceli mahrumiyet’ kavramı kullanılmıştır. Blumer ise, kolektif eylemlerin anormal olmadığını savunmakla birlikte, sorunlu sosyal etkileşim ve anlamlandırma süreçlerinin bu tür eylemlere katılımı arttırdığını vurgulamıştır. Etkileşimle paylaşılan huzursuzluklar toplumda yayılarak kolektif eylemlere ve ortak bir ideoloji oluşma sürecine kadar gitmektedir (Uysal, 2016:41). Neil Smelser’in işlevselci kuramı ise sosyal hareketlerin yapısal gerginliklerin sonucu olarak geliştiğini iddia etmiştir. Kurama göre, sosyal bağlam hareketlerin oluşumuna elverişli olmalıdır; eylemciler, beklentileri ve gerçeklik arasında hayal kırıklığına ya da değişim arzusuna neden olan yapısal gerilimi hissetmeli ve nedenlerle ilgili kanıları yaygın hale gelmelidir (Giddens ve Sutton, 2014:404).

Toplumsal hareketler tüm biçim ve boyutlarda ortaya çıkabilirler. Bazı hareketler çok küçük ve fazla üyeye sahip olmayabilirler; ötekilerse binlerce, hatta milyonlarca insanı içlerine alabilirler. Kimi hareketler içinde varlık gösterdikleri toplumun yasalarına uygun olarak etkinliklerini yürütürken, ötekilerse yasadışı topluluklar ya da yeraltı toplulukları şeklinde çalışma yürütürler (Giddens, 2012:916-17). Sosyal hareketlerin örgütlenme şekilleri, hareketin amacını da belirlemektedir. Legal düzeyde çalışma yürüten hareketler ile illegal hareketlerin çalışma şekil ve örgütlenme tarzları aynı olmayacaktır. Örneğin kimi sosyal hareketlerin amacı rejimi değiştirmek gibi radikal konular olabileceği gibi daha genel ve dar kapsamlı konular da olabilmektedir. Amerika’da evsizlerin hatta şişman insanların haklarını savunan

hareketlerin ortaya çıkması (Uysal, 2016:1) veya Sosyalist hareketlerin gelişimi bunu göstermektedir.

Sosyal hareketler birtakım özelliklere sahiptirler. Castells'e göre bir sosyal hareketin üç önemli özelliği bulunmalıdır: hareketin kimliği, hareketin karşıtı ve hareketin hedefi ya hayal ettiği toplumsal model. Sosyal hareketin kimliği, hareketin ne olduğu ve kimin adına konuştuğunu yansıtır. Sosyal hareketin karşıtı, hareketin baş düşman olarak neyi gördüğüne denk düşer. Sosyal hareketin hedefi ise, hareketin kolektif eyleminde ulaşmak istediği toplumsal düzen veya örgütlenme biçimidir(Castells, 2006:100).Bu bağlamda sosyal hareketlerin düzensiz/gelişigüzel bir şekilde ortaya çıkmalarından söz edilemez. Sosyal hareketlerin ortaya çıkışında birtakım arka plan ve belirli aşamalar vardır. Sosyal hareketlerin ilk olarak hazırlık aşaması bulunmaktadır. Bu aşama toplumsal hoşnutsuzluğun oluşmasıdır. Toplumsal yapı içerisinde sistemin belirli kişi ya da grupların isteklerini karşılayamaması veya sistemin devamı için bu kişileri veya grupları ihmal etmesi, sindirmesi, ötekileştirmesi sonucunda bu kişi veya gruplar organize olmaya başladığında ise ikinci aşama yani toplanma ve birleşme aşamasına geçilmektedir. Üçüncü aşamada ise sosyal hareketler kurumsallaşmaya başlamakta ve genellikle bu aşamada mevcut sisteme entegre olarak ortadan kalkmaktadırlar (Güven,2015:27).

Modern sosyal hareketin tarihsel gelişimi, sosyal hareketlerin korku verici patlamalar şeklinde görülmesiyle başlamıştır. Nitekim bu konuda inşa edilen teoriler, sosyal hareketi tepkisel, az gelişmiş ve irrasyonel olarak görmüştür. 1960'lı yıllar ile birlikte var olan yaklaşımlarda değişim gerçekleşmiştir. Bu değişimin altındaki dinamik ise sosyal hareketler üzerine yazı yazan kişilerin bu hareketler içinden gelmesi veya bu hareketlere sempati besliyor olmasıdır (Çetinkaya, 2015:33). Ayrıca yapılan tanımlamalar ve betimlemelerin Avrupa merkezli oluşu ve Kıta Avrupası'nın tarihsel gelişimi ve iç bunalımları bağlamında yoğunlaşması yeni toplumsal hareketleri 1970 ve sonrasında başlatmasıyla açık biçimde görülmektedir (Tecim, 2016:24).Özellikle bu yıllardan sonra sosyal hareket teorileri genişleyerek, sosyal hareketin eylemi rasyonel olarak görülmeye başlanmıştır.

Süreklilik Bağlamında Eski ve Yeni Sosyal Hareketler: Değişen Ne?

Sosyal bilimlerde teoriler, sosyal olgu ve olayların analitik düzeyde analiz edilmesini sağlamak ve toplumu anlamak adına inşa edilmiştir. Teorilerin inşa edildiği bağlamdan kopuk olması mümkün değildir. Bu sosyal harekete dair inşa edilen teorik zeminin her toplumsal ve

kültürel ortamda farklı olduğuna işaret etmektedir. Nitekim Yeni Toplumsal Hareketler teorisinin Avrupa merkezli oluşu bunun örneği olmaktadır.

Toplumun dinamik yapıda olması ve hızlı gerçekleşen değişimlerle dünyanın değişen ahvali sosyal hareketin yapısını da değişime uğratmıştır. Bu bağlamda soğuk savaşın sona ermesi, küreselleşme ve postmodernizm gibi olgular sosyal hareketlerin değişim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Yeni sosyal hareketler teorisini ve sosyal hareketlerin değişen gündemini de bu çerçevede düşünmek gerekmektedir.

Sosyal hareketler sosyolojisinde, sosyal hareketlerin ‘eski’ si veya ‘yeni’ si olur mu gibi tartışmalar yaşanmaktadır. Bütüncül açıdan bakıldığında güncel toplumsal hareketlerin başına ‘yeni’ nitelendirmesinin getirilmesi mutlak ve keskin bir ayırmadan ziyade geçmişe atıfla yapılan bir tanımlamadır. Çünkü geçmişe atıfla yapılan açıklamalar süreklilik içerisinde yaşanan değişimi görebilme imkânı sunar. Hızlı yaşanan değişimlerin gerçekleşmesiyle, bazı toplumsal olayların başına ‘yeni’ nitelendirilmesinin getirilmesi meseleyi analitik açıdan daha açıklanabilir kılmaktadır. Eski ve yeni tartışmalarında ne değişimin olmadığından ne de bütünüyle kopuş çerçevesinde bir açıklamayı benimsemek yanlış sonuçların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Yeni sosyal hareketler, bizatihi eskisi içerisinde doğmakta veya ona eklenmektedir (Tatar, 2013:11).

Modernliğin ilk dönemlerindeki hâkim hareketler ekonomik çıkarlar üzerinde yoğunlaşmış, genelde tek bir sosyal sınıftan oluşan üyeleriyle siyasal gücü ele geçirmek için merkezi bir şekilde örgütlenmişlerdi. Bu hareketler devrim fikriyle özdeşleşmiş ve neredeyse bir siyasal partinin ya da siyasal hareketin gölgesinde şekillenmişti. İşçi hareketi bu tip hareketlerin en iyi örneklerinden biridir. Bu hareketin içindeki işçiler, birer aktörden ziyade tarihsel bir zorunluluğu yerine getirmek için mücadele eden figürlerdir. Bu tip hareketler eski (sanayi) toplum tipine ait olduklarını ima etme anlamında “eski sosyal hareketler” olarak adlandırılır.(Çayır, 2016:13-14).Yeni sosyal hareketler ise bazı açılardan yenidir. Bu hareketlerin yenilik bağlamı devrimci hülyalardan vazgeçerek kendilerini anlamaya yönelmeleri, siyasal ve ekonomik sistemlerin özerk işleyişini öngören bir sivil toplum savunusu yapmalarıdır (Cohen, 2016:102).Nitekim 1970’lerde başlayan, 1989’da Berlin Duvarının yıkılması sonrasında hızlanan, Marksist-sosyalist düşünce ve harekette ortaya çıkan gerileme, hayal kırıklığı ve yenilmişlik duygusu, sol hareketleri sınıf temelli olmaktan çıkmaya zorlamıştır. Ekonomik temele dayalı açıklamalar ve kurgular değişmeye başlamış, ekonomik ve insanî sömürüyle ilişki kurulan yeni toplumsal meseleler üzerinde yoğunlaşma başlamış ya da yeni bazı durumlar mesele olarak görülmüştür (Tatar, 2013:11-12).Bu değişim

ve dönüşümlerin hızlı yaşanması, sosyal hareketlerin türü ve niteliğini de değiştirmiştir. Hareketin aktörleri, amacı, uygulama şekli, süresi ve etki alanı yeni bir boyut kazanmıştır. Yeni olarak nitelendirilen bu sosyal hareketler, değişimden ziyade, rahatsız olunan bir konuya dikkat çekmeyi amaçlamaktadır (Şentürk, 2006:31).

Hoşnutsuzluk ve çatışmanın siyasal alandan sivil alan taşınması ve liberal düşüncenin birey merkezli özgürlükleri, grup ve cemaat eksenli hak ve özgürlük mücadelesiyle birleştirilmesi azınlıkların, etnik grupların, göçmenlerin hak ve eşitlik mücadelesi olarak, toplumsal hareketlerin yeni sahasını oluşturmaya başlamıştır. Ekonomik hedeflerin ya da sınıf çıkarlarının temele alındığı eski toplumsal hareketlerle, bu yeniler arasında bir farklılık olmakla birlikte; kültürel alanla ekonomik temel arasında keskin bir ayrımın yapılmadığı da görülmektedir (Tatar, 2013:12). Özellikle 1960'ların sonu ve 1970'lerin başındaki sivil haklar, ifade özgürlüğü ve öğrenci; 1970'lerdeki kadın, barış ve çevre/ekoloji hareketleri ve 1980'lerde yaygınlaşan nükleer silahsızlanma hareketlerinin niteliğindeki farklılıklar bu köklü dönüşümün göstergeleri olarak değerlendirilmektedir (Demiroğlu, 2014:134-135).

Yeni sosyal hareketler sanayileşme dönemi ile bağlantı içinde olmakla birlikte onu aşan yanı bilgi çağının içerisinde yer almalarıdır. Bu açıdan yeni sosyal hareketler bilgi teknolojileri ve sosyal ağla donatılmış bir dünyada yaşıyor olmaları yönüyle de farklıdır (Tecim, 2016:22). Özellikle dünyanın eskiye nispetle daha çok birbirine bağlı bir ağ oluşturması sebebiyle, domino taşı etkisi daha geniş bir alanda ve daha hızlı gerçekleşmektedir. Önce sanal âlemde, sosyal ağlar vasıtasıyla inşa edilen birliktelikler daha sonra mekânda birliktelik yoluyla toplumsal hareketlere dönüşebilmektedir. Ya da ortaya çıkan bir toplumsal hareket, sanal âlemin etkisiyle sınır tanımaz bir mahiyette dalga dalga yayılabilmektedir (Tatar, 2013:11). Birkaç yıl içerisinde gerçekleşen 'Arap Baharı' ve Gezi olayları iletişim platformlarının etkisini göstermektedir. Ayrıca Barış ve Çevre hareketlerinin tüm dünyaya yayılarak küresel görünümü bu iletişim kanallarının gelişmesiyle mümkün olmuştur.

Yeni sosyal hareketler, temaların çeşitlenmesi ve tek amaç etrafında bir araya gelmenin ötesinde farklı amaç ve çıkarların birbirine eklenilebileceği alanlar yaratmıştır. Geçici amaçlar etrafında birleşme uzun-vadeli bağlılıkların yerini alarak çeşitliliği muhafaza etme adına ideolojik birlik ve uyumluluktan vazgeçilmiştir (Dirlik, 2015:80). Kamusal ve özel rollerin, cemaat ve örgütün kaynaştığı ve özellikle üyeler ve resmi liderlerin rolleri arasındaki geçici ve zayıf sınırların belirlendiği bir yapı gelişmiştir (Offe, 2016:58). Bunun sonucu olarak da liderlik anlayışı ve bir kahraman önderliğinde birleşme yerine, gönüllülük esasıyla

süreçte eşit yönetim hakkına sahip aktörlerin birliktelikleri olarak ortaya çıkmıştır(Çopuroğlu ve Çetin, 2010:73).

Eleştirel olarak ele alındığında, toplumsal hareketlerin, 20.yy. ortalarına kadar aşırılık, anarşizm, şiddet, anomi vb. kavramlarla tanımlandığı görülmektedir. İktidarı zorlayan hareketler kabul görmemiş ve yapı bozumcu olarak nitelendirilmiştir. Fakat yeni toplumsal hareketler ile bu bakış açısı değişmiştir. Marksizm tehdidinin bertaraf edilmesi ve devletin iktidar nesnesi olmaktan çıkarak küresel sermayeye yönelik dönüşüm yaşaması toplumsal hareketlerin yeniden kurgulanmasını sağlamıştır. Yeni Toplumsal Hareketler küresel sermayenin para kazanmasını engellemeyecek şekilde yapılanmıştır (Tecim, 2016:33).Yeni toplumsal hareketin gerek legal gerekse illegal (terör gibi) biçimlerini de bu bağlam içerisinde değerlendirmek gerekmektedir.

Yeni Toplumsal Hareketlerin Özellikleri

Yeni toplumsal hareketler birtakım özelliklere sahiptir. Çatışma alanı ve amacı, eylem biçimleri ve katılımcı profilleri eski sosyal hareketlerden farklılık göstermektedir.Yeni toplumsal hareketlerin genel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Cohen,2016:125-128):

- 1- Katılımcılarının toplumsal rolleri ile açık bir ilişki bulunmamaktadır. Sınıfsal yapıyı aşan bir eğilim söz konusudur. Farklı toplumsal statülere sahip insanlar bulunmaktadır.
- 2- İdeolojik çerçeve işçi sınıfı hareketi ve kolektif hareket için bütünleştirici ve homojenleştirici bir unsurun tam zıt konumundadır. Heterojen bir yapı söz konusudur. Değer ve fikirler açısından çoğulculuk göstermekte ve pragmatik yönelime sahip olma eğilimi göstermektedir.
- 3- Kimlik konusu eskiye nispetle daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kültürel ve sembolik meseleler üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu kimlikler kamusal alan dizayn edilerek kendilerine alan açılmasını talep etmektedir.
- 4- Bireysellik ile kolektiflik arasındaki ilişki bulanıklaşmaktadır. Bireylerin çoğu kendilerini gruptan çok bireysel hareketlerle ifade etmektedir. Hareket, bireyin kendisinin tanımı olmaktadır. Hareket içindeki fiil ise kimliğin bireysel ve kolektif boyutlarının bir karışımıdır.
- 5- İnsan hayatının kişisel yönleri yansıtılmaktadır. Gay hakları ve kürtaj üzerine yoğunlaşan hareketler, sağlık hareketleri, alternatif tıp, kadın hareketi, kendini

dönüştürme hareketi, cinsel ve bedensel davranışı değiştirmeyi amaçlayan çabalar içermektedir.

- 6- İşçi sınıfı hareketinden farklı bir radikal mobilizasyon yöntemleri kullanmaktadırlar. Gandhi, Thoreau ve Kropotkin'den etkilenen stratejilere dayanan hâkim davranış normlarına karşı çıkmaktadır. Şiddet karşıtı ve sivil itaatsizlik gibi yeni mobilizasyon modelleri kullanılmaktadır.
- 7- Batı demokrasilerindeki katılım kanallarının güvenilirlik krizi, yeni sosyal hareketlerin örgütlenmesi ve çoğalması ile ilişkilidir. Bu kriz hareketin alternatif katılım ve karar alma biçimleri arama konusunda motive edici olmaktadır.
- 8- Bir kadro liderliğinde ve merkeziyetçi olan hareketlerin aksine yeni sosyal hareketler bölünmüş, dağınık ve âdem-i merkeziyetçi olma eğilimi göstermektedir.

Terör ve Terörizmin Kavramsal Çerçevesi

Terör kelimesinin kökü Latince 'terrere' sözcüğünden türetilmiş olup 'korkutmak' anlamına gelmektedir. Kavramın hukuki veya siyasi olarak tanımı yapmak zordur çünkü her ülke kendi ulusal çıkarına göre uygun bir terör tanımı yapmaktadır. Terör, hukuk dışı güç kullanarak amaca ulaşma eylemidir ve bunun aracı tedhiş, korku ve yıldırma olmaktadır(Çakmak, 2008:29).Terörizm kavramı ise, terör yöntemlerinin siyasi bir amaçla örgütlü, sistemli ve sürekli bir şekilde kullanılmasını benimseyen bir strateji olarak terör kavramından ayrılmaktadır. Terörizm kavramı, uzun süreli korku ve kaygı durumunu ifade etmektedir (Gül, 2012:9).Terörizm bir ideoloji, bir doktrin, hatta sistematik bir fikir olmaktan ziyade, bir yöntem, taktik, strateji, bir bakıma da savaş biçimidir(Yayla, 1990:340).

Modern terörizm yeni bir olgu olmasına rağmen, şiddetin insanlık tarihi kadar eski bir geçmişi vardır. İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana, tarihinin her döneminde ve dünyanın her yerinde şiddet var olmuştur. Günlük hayatta sürekli şiddet olgusuyla karşılaşmaktadır (Yayla, 1990:340).Terör teriminin literatüre girişi ise 1789 Fransız Devrimi ile olmuştur ve devrim sonrası devletin uyguladığı siyasi şiddeti ifade etmektedir. Daha sonra devletinde hedef olduğu şiddet eylemlerini içerecek şekilde geniş bir anlam kazanmıştır (Çağırın, 2008:41). Günümüzde ise küresel bir boyut kazanarak uluslararası sorun haline gelmiş ve uluslararası aktörlerin siyasetlerini şekillendiren bir unsur olmuştur.

Terör, herhangi bir amaca (bu amaç genellikle siyasaldır) ulaşmak için sivillerin veya güvenlik görevlilerinin propagandaya yönelik, ses getirici bir eylemle öldürülmesidir (Bal, 2006:8). Amaçların ve taleplerin dramatize edilerek dile getirilmesi için zor ve şiddet yöntemi

benimsenir. Terörün amacı, devletlerin ve halkların rasyonel düşünmesini engellemektir (Arı, 2013:152).Terör toplumsal yapıyı değiştirerek yönetmek ister. Bir toplumu var eden din, eğitim, ordu, medya, ekonomi, siyaset ve aile gibi toplumsal kurumlara saldırarak öncelikle yıpratmaya ve son olarak da işlevsiz hale getirmeyi amaçlar. Şiddet yoluyla toplumda değişimin ve dönüşümün yıllar alacak olan mesafeleri kısa sürede almak hedeflenir (Muş, Can ve Güçlü, 2015:10-11).

Terörle ilgili tanımlarda en sık vurgulanan yönler, terörün siyasal amaçlara ulaşmak amacıyla planlı şekilde kullanılan bir dil, söylem, araç, yöntem ve stratejiye işaret etmesi ve doğasında stres, korku, endişe, kaygı, panik, telaş ve dehşet duyguları uyandırma özelliklerini barındıran şiddet eylemi olduğudur. (Küçükcan,2010:36).

Terör kavramının üç unsuru bulunmaktadır: İdeoloji, Örgüt ve Şiddet. Terörün öncelikle bir ideolojik alt yapısının olması gerekmektedir. İdeoloji unsuru, örgütün siyasi hareket yönünü oluşturmaktadır. Örgüt, benimsediği ideoloji doğrultusunda ilerlemekte, stratejisini buna göre belirlemektedir. Örgüt unsuru, organize bir yapı içerisinde, aynı ideolojiyi benimseyen ve aynı hedefe yönelmiş kişilerden oluşmaktadır. Terörün en önemli unsuru ise, şiddet unsurudur. Terör örgütleri şiddeti, ideolojileri doğrultusunda belirledikleri hedeflere ulaşmada önemli bir araç olarak görmekte, "silahlı propaganda" adı da verilen terör eylemlerini, mevcut anayasal düzeni değiştirmek için kaçınılmaz bir yöntem olarak benimsemektedirler (Gençtürk, 2012:3-4).

Terör, başta ekonomik yapı olmak üzere sosyo-ekonomik ve siyasi nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Gelir dağılımının dengesiz olması, adaletsizliğin artması ve sınıfsal yapının belirginleşmesi, işsizlik oranının artması teröre sebep olabilmektedir. Sosyo-kültürel yapıda artan farklılaşma, temel değerlere yönelik bakış açısının değişmesi göç, hızlı nüfus artışı terör ortamının gelişmesine katkı sağlayabilmektedir. Siyasal açıdan ise bir inanç veya ideolojinin taleplerini kabul ettirmek adına kişilerin örgütlenerek şiddete başvurmaları mümkün olabilmektedir. Bu genelde siyaset alanının darlığı, siyasi kültürünün kavgacı bir yapıda olmasından kaynaklanabilmektedir (Gül, 2012:21-22).

Teröre dair yapılan tanımlardan onu diğer şiddet eylemlerinden ayıran özellikleri özetlemek mümkündür. Bunlar (Lutz, 2008: 9-13'den aktaran: Yıldız, 2010:6-7):

- Terörizm, politik hedefler ve güdüler içermektedir,

- Terörizm, şiddet kurbanlarının ötesinde esas olarak hedef kitle üzerinde korku yaratmak üzere düzenlenmektedir,
- Şiddet, kolaylıkla teşhis edilebilecek, iyi bilinen örgütlenmeler tarafından gerçekleştirilmektedir,
- Şiddet eylemi, politik hedeflere veya aktörlere olabileceği gibi, tamamen sivillere de yönelik olabilir; ya da her ikisi birden de olabilir,
- Şiddet eylemi, genellikle gereksinim duyulan siyasal bir gücü ya da konumu sağlamak üzere düzenlenir.

Sosyal bilimlerdeki birçok kavram gibi terör kavramı da dünyanın sosyal ve siyasal koşullara bağlı olarak değişim yaşamaktadır. Bu çerçevede terörün ideolojisi, örgütlenmesi, zaman ve mekân algısı, şiddet kullanımını süreç içerisinde değişime uğramıştır. Örneğin günümüzde bir terör çeşidi olarak “Siber Terör” olgusundan bahsedilebilmektedir.

Terörün Kısa Tarihi

Terör hareketi süreç içerisinde farklılık göstermektedir ve bu değişimi anlamak için modernliğin geliştiği ilk dönemden günümüze terör yapısını incelemek gerekir. Bu bağlamda siyasal ve sosyal koşulların değişime uğradığı tarihsel süreç üç dalga şeklinde ele alınmaktadır. Terör hareketinin ilk dalgası 19.yy. içerisinde sanayileşmenin ve kentleşmenin etkisiyle Batı ülkelerinde işçi kitlelerinin şikâyetlerinden ve anarşist hareketlerden ortaya çıkmıştır. İkinci dalga ise 20.yy’da bağımsızlık mücadelesi veren bağımsızlık hareketlerinin uyguladığı terör ve soğuk savaş dönemi terörüdür. Üçüncü dalga, 21.yy’da ortaya çıkan ve uluslararası gündemi işgal eden küresel/uluslararası terördür (Bal, 2006:7-8).

19.yy. terör hareketinde işçi kitlelerinin şikâyeti önemli olmakta birlikte terör hareketinin gelişmesini sağlayan anarşist hareketlerdir. Anarşistler, kişilerin ‘özgürleştirilmesi’ inandıkları için her türlü otorite ve kuruma saldırılması ve bunların yok edilmesi gerektiğine inanır. (Yayla, 1990:345) Özellikle ‘Rus Anarşistleri’, hükümetleri ve sosyal kurumları yıkmak için kişisel ve kolektif şiddeti kullanmanın en hareketli savunucuları olmuşlardır (Gül, 2012:13). ‘Halkın İradesi’ (NorodnayaVolya) adlı terörist örgüt Çarlık karşıtı eylemlerde bulunmuşlar ve bu dönemin en ünlü anarşist yazarlarından Bakunin halkı zorbaya şiddet kullanmaya karşı şiddet kullanmayı önermiş ve yok etme dışında hiçbir eylem tanımadığını belirtmiştir (Çakmak, 2008:19).

20'nci yüzyılın ilk çeyreğinde “sömürge karşıtı” yeni bir dalga ortaya çıkmış, İkinci Dünya Savaşı'nın izlerinin silinmeye başladığı dönemde ise, Sovyetler Birliği'nin ideolojik desteğinde yeşeren “yeni sol dalga”, kendini yeni bir terörizm türü olarak 1960'larda hissettirmeye başlamıştır (Avcı ve Demir, 2017:4).Bu dönemde dünyanın birçok bölgesinde kanlı terör hareketleri görülmüştür. Bunun nedeni terörü destekleyen dış güçlerin varlığı, teknolojinin gelişmesi ve özgürlüklerin, milliyetçiliğin, bağımsızlığın yükselen değerler olması ve bu yolda terör eylemlerine başvurulmasıdır (Çakmak, 2008:21).

21.yy'da ise terör hareketi boyut değiştirerek küresel hale gelmiştir. Bu döneme kadar sadece devletlerin iç meselesi olarak görülen terör hareketi uluslararası gündemi işgal etmeye başlamıştır. 11 Eylül 2001 yılında ABD'de yaşanan saldırılar sonrası küresel terör kavramı çeşitli şiddet olayları için kullanılmıştır (Cirhinlioğlu, 2004:98-99).Bu olaydan sonra terörizmin nicel ve nitel bir sıçrama gerçekleştirdiği söylenmektedir. 11 Eylül'den itibaren “Kıyamet terörizm”nden söz edilmesine yol açan özellikler arasında; terörist örgütlerin eşzamanlı saldırı yeteneği, saldırıların teknik açıdan mükemmelliği, failerin kendi ölümlerine gidişlerindeki kararlılık, ekonomik ve askeri hedeflerin (Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon) seçiminde gözetilen simgesellik, sivil uçakların kaçırılarak birer kitle imha silahına dönüştürülmesi ve olayın anında medyaya yansıtılması gösterilmektedir. (Saraçlı, 2007:1056)

Yeni Sosyal Hareketler Çerçevesinde Terör Hareketi

Sosyal hareketler sosyolojisi genel olarak terörü incelemekten uzak durmakta ve daha çok şiddet içermeyen hareketlerin yapı ve özelliklerini ele almaktadır. Zira yeni sosyal hareket yaklaşımında ele alınan konular-barış, çevre, kadın hareketi- bunu göstermektedir. Terör hareketinin yapısını yeni toplumsal hareketler bağlamında incelemek ve terörün değişen içeriğinin görülmesini sağlamak için gerekmektedir. Çünkü terör hareketi de kolektif bir davranış sergilemekte ve toplumsal yapıda hoşnutsuzluk yaratan uygulamalara karşı şiddeti amaç edinmektedir. Meşru olarak görülmesi de terör hareketinin mantığını, içeriğini, eylem biçimini ve değişen yapısının irdelenmesi gerekmektedir.

Soğuk savaşın sona ermesi ve küreselleşme olgusunun ivme kazanması terör hareketinin yapısını da dönüştürmüştür. Yeni sosyal hareketler ile mücadele alanının ekonomiden/ideolojiden kültürel alana kayması terör hareketinde kimlik unsurlarının ön plana çıkmasını sağlamış ve terör hareketi kimlik yönelimli biçim almıştır. İhmal edilmiş ya da esirgenmiş haklar, onları elde etmek isteyenler tarafından bir kimlik mücadelesine dönüştürülmüştür. Modernizmin kimliklerin kendisini ya da bileşenlerini yok sayan keskinliği

körelirken, postmodernist yaklaşımlarda farklılığın göstergesi olarak kimlik yüceltmeye başlanmıştır (Tatar, 2013:12).1990'lı yıllarla birlikte ideolojik sol terör olaylarının azalması ve bu dönemden itibaren terör hareketlerine hâkim olan unsurun ideolojik değil dini ve etnik kökenli olmaya başlaması (Çakmak, 2008:23) bunu göstermektedir. Ayrıca bu dönemlerde terör hareketlerinin yöntem ve etkilerindeki belirgin değişim de dikkat çekmektedir. İçerisinde çok fazla insanın bulunduğu yerleri hedef alan eylemler, tahrip gücü çok yüksek bombaların kullanıldığı ve dini ya da etnik sebeplerle terör eylemleri gerçekleştiren bir hareket ortaya çıkmıştır. Eylemlerin biçimlerinde görülen farklılıkların yanı sıra, eylemlerin sayısı ve tahribat gücünde de belirgin değişimler yaşanmıştır (Yalçınar, 2006:101). Bu bağlamda Sovyetlerin yıkılması ile terör hareketini kontrol altında tutan bir güç dengesi sistemi kalmayınca terör hareketi çok daha yıkıcı öngörülemeyen ve kuralsız bir hal almaya başlamıştır (Kanat, 2014:205).

Terör hareketinin değişen yapısı teknolojik imkanların artmış olmasından dolayı bir devleti hem içten hem de dıştan tehdit edecek bir mahiyet kazanmıştır. Etki alanını da genişleterek her türlü eylemi terör amacına yöneltebilecek esneklik kazanmıştır. Bu bir suikast olabileceği gibi, bir uçağın kaçırılması, bir okuldaki çocukların rehin alınması ya da turistik bir lokantanın bombalanması şeklinde de olabilmektedir (Cirhinlioğlu, 2004:31).

Klasik terör hareketlerinin fiziki sınırlılığı ve eylem kapasitesinin iletişim imkânlarının gelişmesi ile silik hale geldiği ifade edilmektedir. İnternet teknolojisinin gelişmesiyle suçun örgütlenmesi için adam, tetikçi ya da kurban bulma giderek daha kolay hale gelmiştir(Yıldız, 2012: 20).Bu gelişme terör hareketin küresel hale gelmesini ve birçok ülke toprağında eylem yapabilmesini sağlamıştır. Terör hareketi artık klasik anlamda belirli bir toprak parçası ile sınırlı değildir. Bu durum amaçların da küresel olması sonucunu doğurmuştur.

Hobsbawm ise yeni terör hareketinin iki ayırt edici özelliği bulunduğunu ifade etmektedir Birincisi, yeni terör hareketleri, onlar adına eyleme geçtikleri iddiasında oldukları kitlelerin pasif sempatisini kazandıkları durumlarda bile küçük azınlıklardan oluşmakta ve karakteristik faaliyet tarzları da küçük grup eylemlerine uygun olmaktadır. Yeni terör hareketinin ikinci ayırt edici özelliği ait oldukları topluluğun diğer üyelerinden ortalama olarak daha eğitilmiş olmaları ve daha üst bir toplumsal arka plandan geliyor olmalarıdır (Hobsbawm, 2008 :142).

Klasik terör açıklamalarında sosyo-ekonomik koşulların başatlığına vurgu yapılması yeni terör hareketi bağlamında açıklayıcı görünmemektedir. Sosyo-ekonomik koşulların terör hareketlerinin ortaya çıkışına zemin hazırlamadığı gerçeği ile birlikte bu koşulların tek faktör

olarak değerlendirilmesi doğru gözükmemektedir. Eğer terör hareketi kitle malları dışındaki hedeflere yöneliyorsa bu durum büyük çoğunlukla siyasi hedefinin varlığını göstermektedir. Siyasi hedefin varlığı da bu hedefi anlayacak eğitilmiş kişilere ihtiyaç duyulacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Yeni terör hareketi bu durumda iyi eğitim alabilen görece olarak varlıklı kimseleri içinde barındırması gereken bir örgütlenme şekli olmaktadır. Özellikle küresel terör söz konusu olunca iyi eğitim almamış kimselerin eylem yapabilmesi söz konusu olmamaktadır (Cirhinlioğlu, 2004:77).

Yeni terör hareketi merkezîyetçi yapıdan âdem-i merkezîyetçi bir yapıya doğru dönüşüm yaşamaktadır. Yeni terör hareketleri lider ile bağlantılı olmakla birlikte çoğunlukla küçük grupların eylem sürecinde etkisinin olduğu görülmektedir. Hatta bazen grup düzeyinde eylemlerin yerini bireysel eylemler alabilmektedir. Bu gelişmeleri gösteren en önemli terör hareketi El- Kaide'dir. Örneğin, El-Kaide liderliğiyle bağlantı korunur fakat eylemciler büyükoranda kendi başlarındadırlar; kendi kendilerine eylemler geliştirirler, kaynak bulurlar ve kendi başlarına girişimde bulunurlar. Sonuçta çatışma ilkesi gayet basittir: "Yapabildiğin yerde, yapabildiğin zaman, düşmana olabildiğince şiddetli bir darbe indir." (Castells, 2006:176) Bu gelişme klasik terör hareketinden farklılığını göstermektedir ve terör eylemlerini tahmin etmek ve cevap vermek bakımından sorunlar çıkarmaktadır. (Cirhinlioğlu, 2004:89)

Yeni sosyal hareketler bağlamında terör hareketleri üç biçimde incelenebilir. Etnik terör, dinsel terör ve siber terör. Siber terör dışında diğer iki terör hareketinin tarihte örnekleri olmakla birlikte modern dönemde etkinlik kazandığı görülmektedir. Siber terör ise teknolojik olanaklarının gelişmesi ile ortaya çıkmıştır ve devlet ve toplumu tehdit edici tarafı tartışmalıdır.

1- Etnik Terör Hareketi

Etnik terör geçmişten günümüze varlık gösteren bir terör hareketidir. Etnik terör, kendi adlarını taşımayan ülkelerde yaşamayan bir etnik grubun milliyetçi veya ayrılıkçı düşüncelerle yapılmaktadır. Etnik terör hareketleri belli bir halk desteği alabilecekleri gibi başka ülkelerinde desteğini de alabilmektedirler (Çakmak, 2008:33). Diğer terör hareketlerine göre daha fazla şiddet içeren yöntemler kullanmakta ve daha acımasızca olmaktadır. Etnik terör hareketinin peşinde koştuğu amaçların gerçekleşmesi oldukça zor olduğu için, amaçlarına ulaşmak için daha fazla şiddet kullanmayı denerler ve çoğu kez şiddeti etkilemek

istedikleri etnik gruba yöneltirler (Baharçipek, 2010:10). Bazı durumlarda mensup olduğu etnik kùltürden olan kişilere de yönelebilmektedir.

Etnik terör hareketi ideolojik, ekonomik ve dini motifli diğer terör hareketlerinden farklılaşmaktadır. Diğer terör hareketlerinde olduğu gibi, etnik teröristler, muhalif grupları ve düşman yönetimi etkileme çabası içindedirler. Fakat diğer hareketlerin aksine, etnik terör hareketi farklı bir etnik kimlik oluşturmaya ve etnik bir hareketliliği teşvik etmeye odaklanmaktadır. Devlet tarafından sunulan bir kimliğin tersine, toplumsal bir kimlik inşa etmek için mücadele etmektedirler. Bu kimliğin inşası için de terörizme başvurmaktadır (Byman, 1998: 150'den aktaran: Şimşek, 2016:329).Geçmişten beri mevcut bulunan ya da oluşturulmuş dışlanmışlık, sindirilmişlik ve ötelenmişlik duygularıyla, kitleler var olduklarını ilân ve tescil etmek isteğiyle kimlik mücadelesine girişebilmekte (Tatar, 2013:13) ve şiddeti kimliği kamusal alanda kabul ettirmeye yönelik bir eylem biçimi olarak kullanabilmektedir.

2- Dini Terör Hareketi

Yeni sosyal hareketlerin kimlik yönelimli terör hareketleri bağlamında bir diğer hareket dinsel terör hareketidir. 11 Eylül 2001'de, ABD'de gerçekleştirilen terör saldırılarının ardından, din ve şiddet arasındaki ilişki yoğun biçimde tartışılmaya başlanmıştır. Söz konusu saldırı sonrasında yapılan ilk açıklamalarda, olayların siyasi ve sosyal bağlamını hiç dikkate alınmadan hemen İslam ile şiddet arasında nedensel bir bağ kurulmuştur. Soğuk savaş sonrası hegemonik siyasal projeye uygun düşen bu söylem, medyanın da etkisiyle, kısa sürede yaygınlık kazanmıştır (Küçükcan, 2010:46). Dinsel terör hareketlerine yönelik algıların proje boyutunu bir kenara bırakacak olursak, dinin şiddeti meşrulaştırma aracı olarak kullandığı bilinen bir gerçektir. Nitekim tarihte bunun örneklerine de rastlanılmaktadır. Modernizmin dünyaya yayılması ile dinin etkisinin azalacağı düşünölmekteydi fakat küreselleşme süreci ile birlikte din toplumsal hayatta tekrar yükselişe geçmiştir. Bu bağlamda dinsel terör hareketleri de bu sürecin bir sonucu olarak farklı dinlere mensup kişilerce saldırı düzenlemektedirler.

Küreselleşme ve demokratikleşme süreçleri, yeni sömürgecilik ve hegemonik yönetimlerin baskısı, Kuzey-güney arasındaki eşitsizliklerin derinleşmesi, işgal ve adaletsizliklerin sürmesi gibi sosyal ve siyasi faktörler yeni aidiyet ve ittifak arayışlarını gündeme getirmiştir. Adaletsizlik, eşitsizlik, haksızlık, ezilmişlik, işgal ve hak ihlallerine karşı mücadele sürecinde, dini referanslar önemli bir meşrulaştırma ve mobilizasyon aracı olarak manipüle edilmiştir (Küçükcan, 2010:47). Bu sosyolojik ve siyasal değişimleri ve etkilerini göz önünde bulundurmadan dinsel terör hareketi hakkında tek bir dini hedef haline getirmek bilimsel bir

yaklaşım değildir. Zira maddi faktörler ve sosyal dinamikler hareketlerin ateşleyici gücü olabilmektedirler.

11 Eylül saldırıları sonrası dinsel terör denince özelde hep İslam dini hedef haline getirilmiştir. Oysa 11 Eylül öncesi farklı dinlere mensup kişilerce de terör saldırıları yapılmıştır. Örneğin Japonya’da Aum Shinrikyo (Yüce Hakikat) kült inancına mensup olanların Tokyo metrosuna yaptıkları zehirli gaz saldırısında birçok insan hayatını kaybetmiş ve 3.796 kişi yaralanmıştı. Yine 1993 yılında Hindu fanatikler Bombay’da Ayodha Camii’ni yakarak 400 kişinin ölümüne neden olmuştu (Küçükcan, 2010:49). Yaşanan bu terör olayları, teröre zemin hazırlayan koşulların oluşmasıyla tüm dinlerin terör için meşrulaştırıcı bir araç olarak görülebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Hatta seküler veya dini ideolojilerin şiddetin meşrulaştırılması yolunda bir araç olarak görülebileceği söylenebilir.

3- Siber Terör Hareketi

Siber terörizm söylemi, 1990’lı yılların başlarında, internet teknolojilerinin hızlı bir şekilde büyümeye başladığı, “bilgi toplumu” tartışmalarının yapıldığı, teknoloji ve bilgisayar ağına fazlaca bağımlılığın gerçekleştiği ve özellikle ABD'nin karşılaşabileceği riskleri inceleyen çalışmaların artmasıyla başlamıştır (Alniak, 2004:2).Siber terör, gizli örgüt ya da gruplartarafından bilgisayar sistemleri, bilgi teknolojileri ve verilere yönelik olarak yapılan zarar verme amaçlı eylemler olarak tanımlamaktadır. Siber terör hareketlerini, hacker’lardan ayıran en önemli özellik siber teröristlerin politik-ideolojik bir ajandaya sahip olmalarıdır (Yıldız, 2010:19).Siber terörün yeni terör hareketi içerisinde değerlendirilmesi de bu bağlamda düşünülmelidir. Siyasi ve sosyal taleplerin siber terör aracılığıyla kabul ettirilmek istenmesi veya duyurulması amaçlanmaktadır.

Siber terör, siyasi ve sosyal mercilere ve kişilere gözdağı vermek, baskı oluşturmak amacıyla resmî kurumların bilgisayarlarına, ağ sistemlerine, bilgi ve veri datalarına yapılan yasadışı tehdit ve zarar verici saldırılardır. Daha da ötesi, bir saldırının siber terörizm olarak görülmesi için bireye ya da mala karşı şiddet içermesi gerekmektedir. En azından “korku yaratacak kadar hasara” yol açmalıdır. Siber terör ölümcül olan ya da fiziki hasara yol açan, şiddetli ekonomik kayba neden olan saldırılar olarak örneklenebilir (Alniak, 2004:5).

Siber terör olgusu açıklanırken bir dizi senaryo gündeme gelmektedir. Bu çerçevede kentin trafik ışıklarının aniden durdurulması bu yolla can ve mal kaybının sağlanması, telekomünikasyon sistemlerinin tahrip edilmesi, elektrik ve doğalgazı sistemlerinin kapatılması, ulaşım ve su sistemlerinin tahrip edilmesi yoluyla can ve mal kaybının

sağlanması, bankacılık ve finans sektörünü e-bomba ve radyo aktif silahlarla tahrip etme, acil yardım, polis, hastaneler ve itfaiyelerin çalışmasını engelleme, özellikle e- hizmet veren kamu kurumlarını çalışmaz hale getirme (Kara, Aydın ve Oğuz, 2013:4) gibi olasılıklar söz konusu edilmektedir.

Siber terör olgusu günümüzde abartıldığı kadar etkili olmasada gelecekte etkili olmayacağı anlamına gelmemektedir. Zıt bir şekilde, terörle yapılan mücadelede elde edilen başarı teröristleri siber terör gibi olağandışı yöntemlere yöneltebileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Alniak, 2004:13).

Sonuç Yerine

Toplumsal yaşama dair rahatsızlıkların kolektif yansıması olarak ortaya çıkan sosyal hareket, ‘eski’ ve ‘yeni’ özellikleriyle varlığını devam ettirmektedir. Modernliğin ilk dönemlerinden 1970’li yıllara kadar olan dönem içerisinde yer alan sosyal hareketler klasik/eski sosyal hareketler olarak tanımlanmaktadır. 1970’li yıllardan sonra ve özellikle soğuk savaş döneminin sona ermesi ile ortaya çıkan sosyal hareketler ise ‘yeni’ hareketler olarak ele alınmaktadır. Bu dönem siyasi, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin yaşanmasıyla sosyal hareketin ‘yenilik’ bağlamı gündeme gelmiştir. Özelden sosyalist hareketlerin dönüşümü eski sosyal hareketler içerisinde yeni sosyal hareketlerin çıkmasını sağlamıştır. Yeni sosyal hareketler iktidar talebinden çok yaşam tarzını ve kimliği bayraklaştırmakta ve gerek terör hareketlerinde gerekse diğer hareketlerde kimliğin amaç haline geldiği ve kamusal alanın dizaynına yönelik taleplerin ön plana çıktığı görülmektedir. İletişim ağlarının gelişmesi örgütlenme tarzını değiştirmiş ve sosyal hareketin küreselleşmesini sağlamıştır.

Terör hareketi de dünyanın siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda dönüşüm yaşamasından etkilenecek yeni biçim almıştır. Bu döneme kadar terör hareketinin ekonomik temelli oluşu yerini kültürel alana bırakmış ve devlete karşı terörle birlikte topluma karşı terör de etkili olmaya başlamıştır. Teknolojik imkânların gelişmesi eylemlerin tahribat gücünü arttırmış ve korku, kaygı ve yıldırmanın etkisi çok daha derin hissedilmeye başlamıştır. Terör hareketinin küresel hale gelmesi fiziki sınırlılıkların etkisini azaltmış ve farklı milletlerden terör hareketine katılımı eylemci profili de farklılaşmıştır. Eylemci profilinde görülen değişimin en önemli sonucu eğitilmiş kişilerin hareket içerisinde yer alması olmuştur. Diğer taraftan küresel bir görüntü çizen terör hareketleri ‘Küresel düşün, yerel davran’ mottosuna uygun olarak âdem-i merkeziyetçi şekilde örgütlenmeye başlamıştır.

Terör hareketinin kimlik yönelimi etnik ve dini terör hareketini ortaya çıkarmıştır. Fakat bu iki harekette çeşitli tartışmaların odağı olmuştur. Etnik terör hareketinin gelişim süreci ve evrim yaşaması veya etnik terör hareketine dair kavramsal çerçevenin tüm toplumların tarihsel seyriyle farklılık göstermesi terörün salt etnisite veya dinsel boyutunu tartışması konusu yapmaktadır. Günümüzde kendisini etniklik veya dini çerçevede ifade eden terör hareketlerinin içerisinde çok farklı etnisiteye veya dine mensup kişilerin alması meselenin sadece etnik veya dinsel boyutu olmadığını göstermektedir. Etnik veya dinsel temelli terör hareketlerin ülkeler arası güç savaşında Truva atına dönüşmesi ve büyük stratejik güçlerin, kendi küresel projelerini gerçekleştirme yolunda verdikleri taktik mücadelelerinde önemli bir kaynak haline geldiğinin (Tatar, 2013:18) göstergesidir. Diğer taraftan iletişim imkânlarının gelişmesiyle siber terör olgusu etkisini yüksek düzeyde olmasa da hissettirmeye başlamıştır. Terör hareketlerinin amaçlarını siber saldırıyla gerçekleştirme isteği günümüz için uzak görünse de gelecek için tehdit oluşturabilecek düzeydedir.

Sonuç olarak, sosyal hareketleri ortaya çıkaran sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmeleri göz ardı etmeden sosyal hareketin millî ya da yerel sebep veya dayanaklarla ortaya çıkmış olsa dahi küresel etkiye açık bir mahiyette (Tatar, 2013:18) olduğu unutulmamalıdır. Özellikle yeni sosyal hareketlerin küresel sermayenin para kazanmasına ve yayılımına engel olmayacak şekilde kurgulandığı (Tecim, 2016:33) bilinmektedir. Yeni terör hareketinin de kimlik yönelimli yapısı ve Post modern düşünceler etkisiyle ‘çoğulculuk’ kılıfıyla bölünme amacına matuf oluşu küresel projelerin varlığını göstermektedir. Nitekim Bauman’ın ifade ettiği, karşıt amaçlar yönünde hareket etmekten ve birbirleriyle savaşmaktan uzak olan siyasi parçalanma ile ekonomik küreselleşmenin yakın müttefikler ve dava arkadaşları olduğundan şüphelenilmesinin tabii olması (Bauman, 2014:81) bunu doğrulamaktadır.

KAYNAKÇA

ALNIAK, O. (2004). Siber Terörizm. TASAM.

ARI, T. (2013). Uluslararası İlişkilere Giriş(4.Baskı). Bursa: MKM Yayıncılık.

AVCI, E., & DEMİR, C. (2017). "Terörizm Çalışmaları: Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz". Security Strategies Journal, 13(26), 1-44.

BAL, İ. (2006). "Terör Nedir, Neden Terörist Olunur?". İ. BAL içinde, Terörizm (s. 7-23). Ankara: Usak Yayınları.

- CASTELLS, M. (2006). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür,2 Cilt Kimliğin Gücü (Çev.Ebru KILIÇ). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- CİRHİNLİOĞLU, Z. (2004). Terör ve Toplum. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- COHEN, J. (2016). Strateji Ya Da Kimlik:Yeni Teorik Paradigmalar ve Sosyal Hareketler. K. ÇAYIR içinde, Yeni Sosyal Hareketler (4.Baskı) (s. 101-120). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- ÇAĞIRAN, M. E. (2008). Terörizm ve Uluslararası Hukuk. H. Çakmak içinde, Terörizm (s. 41-71). Ankara: Barış Platin Kitap.
- ÇAKMAK, H. (2008). Kavramsal Olarak Terör. H. Çakmak içinde, Terörizm (s. 29-40). Ankara: Barış Platin Kitap.
- ÇAKMAK, H. (2008). Tarihi Açıdan Terör . H. ÇAKMAK içinde, Terörizm (s. 17-28). Ankara: Barış Platin Kitap.
- ÇAYIR, K. (2016). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri:Yeni Sosyal Hareketler. K. Çayır içinde, Yeni Sosyal Hareketler (s. 11-30). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- ÇAYIR, K. (2016). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri:Yeni Sosyal Hareketler. K. Çayır içinde, Yeni Sosyal Hareketler (2.Baskı) (s. 11-30). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- ÇETİNKAYA, Y. (2015). Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler. Y. D. ÇETİNKAYA içinde, Toplumsal Hareketler Tarih,Teori ve Deneyim (3.Baskı) (s. 25-71). İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÇOPUROĞLU, Y., & ÇETİN, B. (2010). "Yeni Sosyal Hareketler Paradigması Bağlamında Türkiye'deki Küreselleşme Karşıtı Grupların Birbirleriyle ve Dünyadaki Karşıtlarla Karşılaştırılması". Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 67-100.
- DEMİROĞLU, E. T. (2014). "Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması". Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi , 2(1), 133-144.
- DİRLİK, A. (2015). Pasifik Perspektifinde Toplumsal Hareketler:Çağdaş Radikal Siyasetin Soyağacı Üzerine Düşünceler. Y. D. ÇETİNKAYA içinde, Toplumsal Hareketler Tarih,Teori ve Deneyim (3.Baskı) (s. 75-94). İstanbul: İletişim Yayınları.
- GENÇTÜRK, T. (2012, Şubat 3). Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar. Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, s. 1-11.

- GİDDENS, A. (2012). Sosyoloji (Yayıma Hazırlayan:Cemal Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- GİDDENS, A., & W. SUTTON, P. (2014). Sosyolojide Temel Kavramlar (Çev. Ali Esgin). Ankara: Phoneix Yayınları.
- GÜL, T. (2012). Terör & Terörizm. İstanbul: Ark Kitapları.
- GÜVEN, S. (2015). "Temsil Krizinin Siyaseti:Sosyal Hareketler". Sosyoloji Divanı(5), 25-38.
- HOBBSAWM, E. J. (2008). Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm (Türkçesi:Osman Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- KARA, O., AYDIN, Ü., & OĞUZ, A. (2013). Ağ Ekonomisinin Karanlık Yüzü:Siber Terör. Dokuz Eylül Üniversitesi:
<http://kisi.deu.edu.tr/oguz.kara/Ag%20Ekonomisinin%20karanlik%20yuzu%20siber%20teror.pdf> (Erişim Tarihi:24.03.2018) adresinden alındı
- KÜÇÜKCAN, T. (Kış 2010). "Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı". Uluslararası İlişkiler, Cilt 6, Sayı 24, 33-54.
- MARSHALL, G. (2005). Sosyoloji Sözlüğü (Çev.Osman Akınhay & Derya Kömürcü). Ankara : Bilim Sanat Yayınları.
- MUŞ, E., CAN, A., & GÜÇLÜ, İ. (2015). "Terörün Toplum ve Sosyal Hayata Etkileri". Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine-Special Topics, 1(2), 5-14.
- OFFE, C. (2016). Yeni Sosyal Hareketler:Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması. K. ÇAYIR içinde, Yeni Sosyal Hareketler (2.Baskı) (s. 47-73). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- SARAÇLI, M. (2007). "Uluslararası Hukukta Terörizm". Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XI(1-2), 1049-1078.
- ŞENTÜRK, Ü. (2006). "Küresel Yeni Sosyal Hareketler ve Savaş Karşıtlığı". Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30(1), 31-46.
- TATAR, T. (2013). "Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Projeler". Orta Doğu Analiz, 5(57), 10-19.

- TECİM, E. (2016). Toplumsal Hareketler ve Yenilik Bağlamı: Eleştirel Bir Teorik Konumlandırma. F. T. TECİM içinde, Sosyal Hareketler Çağı (s. 13-36). İstanbul: Açılım Kitap.
- TOURAİNE, A. (2016). Toplumdan Toplumsal Harekete. K. ÇAYIR içinde, Yeni Sosyal Hareketler (2.Baskı) (s. 31-46). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- TÜRKDOĞAN, O. (2015). Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi. Konya: Çizgi Kitabevi.
- UYSAL, A. (2016). Toplumsal Hareketler Sosyolojisi. İstanbul : Tezkire Yayıncılık.
- YALÇINER, S. (2006). "Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele". Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(4), 98-119.
- YAYLA, A. (1990). "Terör Ve Terörizm Kavramlarına Genel Bir Bakış". Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: XLV, Sayı: 1-4, 335-385.
- YILDIZ, M. Z. (2010). "Değişen-Dönüşen Toplum ve Mekan Bağlamında Küresel Terörizmi Yeniden Düşünmek". Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 1(2), 1-24.